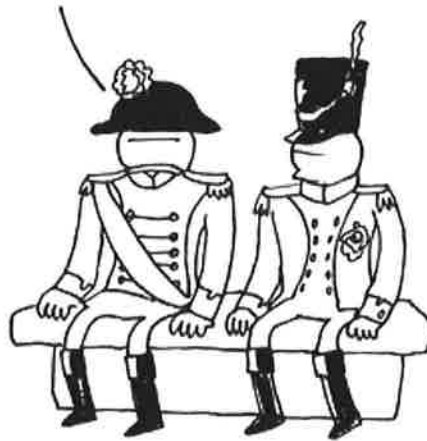

Het meest verdwenen meisje.

Hoe de media het debat rondom de verdwijning van
Natalee Holloway vormgaven.

FOKKE & SUKKE
WAREN PETER R EEUWEN VOOR
EN TOEN BEGON NAPOLEON
OPEENS TE TRILLEN, MAN...COÏD...

www.foksuk.nl

Danielle Hielckert

0010723

Blok 4, studiejaar 2010/2011

18-05-2011

Begeleider dr. R.H. Leurs

Inhoudsopgave.

Inleiding.	1
1 Hoe de massamedia onze sociale realiteit veranderen.	6
1.1 Toegang tot verborgen werelden.	6
1.2 Onze realiteit is een product van discours.	8
1.3 De zaak-Holloway.	12
2 Trial by media.	15
2.1 Hoe de massamedia de gretigheid van het publiek proberen te sturen.	15
2.2 Natalee: het meest verdwenen meisje.	18
3. Joran van der Sloot; gevangen in de publieke sfeer.	26
3.1 De rationaliteit van de publieke sfeer.	26
3.2 De schuld of onschuld van Joran; een zaak van overleg.	29
Conclusie.	32

Inleiding.

Op 31 januari 2008 bracht Peter R. de Vries het nieuws¹ naar buiten dat hij de zaak Natalee Holloway had opgelost. Na maanden van zorgvuldig en geheim onderzoek had hij eindelijk een volledige bekentenis van Joran van der Sloot op film staan. Een paar maanden na de verdwijning van Natalee Holloway in 2005 zat Joran al weer in Nederland terwijl de ophef rondom zijn rol in de verdwijning langzaamaan minder werd. Terwijl de ouders van Natalee nog steeds wanhopig op zoek waren naar hun dochter, ging Joran in Nederland door met zijn leven. Maar hij had geen rekening gehouden met Peter R. de Vries.

Toen Natalee in mei 2005 verdween besteedde de Amerikaanse pers hier veel aandacht aan; een mooi jong Amerikaans meisje verdwenen op een tropisch eiland terwijl zij genoot van een vakantie met vriendinnen. Ook in Nederland kreeg de verdwijning veel aandacht van de media. Natalee was immers verdwenen op Aruba, destijds onderdeel van de Nederlandse Antillen. Nog groter werd de aandacht toen bleek dat de hoofdverdachte van Nederlandse komaf was. Nauwlettend kon men in Nederland in de gaten houden hoe het Joran op Aruba verging. Hij werd vrij snel vrijgelaten en terug in Nederland hield de media-aandacht niet op. Joran verscheen zelfs bij JENSEN (2002)² die face-to-face vraagtekens zette bij de onschuld van Joran. Daarna werd het stil.

Tot Peter R. de Vries in 2008 groots aankondigde dat hij het mysterie had opgelost en dit op zondag 3 februari op SBS6 zou gaan onthullen. Miljoenen mensen zagen de reportage. Er was spanning en sensatie en zelf de gevoelige snaar werd geraakt; het verdriet van Natalee's moeder toen zij Joran voor het eerst zag vertellen dat hij Natalee in de zee had gedumpt. Dit moment was voor mij shockender dan alle andere onthullingen van Joran. Wat maakt dat iemand toestaat zich te laten filmen bij een dergelijke onthulling? En wat voor persoon buit een verhaal als dit uit om te scoren? Hoeveel journalistieke vrijheid krijgen wij nog opgedrongen voordat hier morele vraagtekens bij worden gezet? Aan

¹ Naar aanleiding van gelekte informatie op het Internet zond SBS6 in het programma HART VAN NEDERLAND (1995) op 31 januari 2008 's avonds een boodschap van Peter R. de Vries uit waarin hij verklaarde dat in de uitzending van zondag 3 februari 2008 alle vragen rondom de verdwijning van Natalee Holloway beantwoord zouden worden.

² JENSEN (2002), 8 juni 2008.

vertoon van privé-emoties in het publieke domein zijn we al lang gewend, eerst door talkshows als die van Jerry Springer (THE JERRY SPRINGER SHOW, 1991) en tegenwoordig door programma's als BIG BROTHER (1997) en de GOUDEN KOOI (2006). Toch overschreed de reportage van Peter R. de Vries voor mij een grens. Een grens die is overschreden en niets dan hoge kijkcijfers en een Grammy heeft opgeleverd. Peter R. de Vries is '(...) taking advantage of the emotions he has aroused himself.'³ Opvallend vond ik dat hier weinig aandacht aan werd besteed in de media. Veel mensen waartegen ik vertelde dat ik juist dit zo shockerend vond aan de uitzending hadden hier nog niet eens bij stil gestaan.

Vanaf het moment dat Peter R. de Vries bekend maakte dat hij "iets" zou gaan onthullen was hij elke dag in het nieuws. Wat Peter R. de Vries wilde creëren lukte hem; een mediahype. Natuurlijk zijn programma's waarin misdaden worden onderzocht niet nieuw. Wat wel nieuw was, was de aanpak van Peter R. de Vries. Hij bracht geen reportage achteraf, maar een onthulling. De content van het programma was al in het nieuws voordat deze bekend was. Het lijkt een omgekeerde wereld. Niet alleen door het publiek maar ook door de media werd het aankomende programma van Peter R. de Vries voor nieuws aangenomen en een waarde toegekend.

Na de uitzending kwam ook het ethische debat langzaam op gang. Er bleek dat de politie weinig met de onthullingen van de Vries kon en de eerste opwinding verdween waardoor de focus van het debat verschoof. Discussies op fora en kritieken op artikelen van geschreven media vanuit het publiek belichtten de vele vraagtekens die bij de uitzending gezet konden worden. Toen pas gingen de media aan zelfreflectie doen. Zou dit ook gebeurd zijn als het lichaam van Natalee wel was gevonden? Na de uitzending lag de nadruk van het debat voornamelijk op de manier van onderzoek die de Vries had toegepast en of dit wel ethisch verantwoord was. De nadruk lag niet op de vraag of het wel ethisch verantwoord was om een vrouw op deze manier te confronteren met uitspraken van de mogelijke moordenaar van haar dochter.

³ S. Reijnders, 'The people's detective: true crime in Dutch folklore and popular television', *Media Culture Society* 27 (2005) 635-651, 636.

Mijn vraagstelling is daarom:

Op welke wijze hebben de geschreven media een vormende invloed gehad op het maatschappelijke debat rondom de uitzending van Peter R. de Vries over de zaak Natalee Holloway?

Mijn onderzoek gaat niet inhoudelijk in op de discussie over de inhoud van de uitzending, maar op de manier waarop de geschreven media de dynamiek van het debat bepalen. De volgende vragen zijn hierbij belangrijk:

- Waardoor kwam het debat rondom de uitzending op gang?
- Regisseren de media het debat of geven zij dit weer?
- Hoe uit de zelfreflectie van de media zich in het debat?
- In hoeverre is de autonome invloed van de media een punt van reflectie binnen het debat?

Het onderzoek concentreert zich rondom twee momenten; de aankondiging van de uitzending op 31 januari 2008 door Peter R. de Vries tot en met de uitzending op 3 februari zelf. En de eerste dagen na de uitzending tot en met vier weken later (dit omdat de media-aandacht toen vrijwel was afgenomen). Hoewel de uitzending van Peter R. de Vries internationaal gezien voor veel ophef zorgde, beperk ik mij tot het debat in Nederland. In het buitenland werd uitzending pas later uitgezonden en is er dus sprake van een andere dynamiek van het debat. Ten aanzien van de verschillende geschreven media wil ik mij beperken tot:

- De Telegraaf
- De Volkskrant
- De Trouw

Voor deze kranten heb ik gekozen omdat ze alle drie een grote oplage hebben, maar wel drie heel verschillende kranten zijn. De Telegraaf heeft de grootste oplage en wordt vaak gezien als een sensatiekrant waarbij het meer gaat om de koppen en foto's. De Volkskrant zet zichzelf neer als een culturele krant en de Trouw als een krant met spirituele verdieping. Door deze verschillende insteken spreken zij ook alle drie een ander publiek aan en is het interessant om te kijken of en hoe dit in de berichtgeving naar voren komt.⁴

⁴ De krantenartikelen waar naar wordt verwezen zijn als bijlage bijgevoegd.

Doormiddel van Critical Discourse Analysis (CDA) ga ik onderzoeken hoe de uitzending gepresenteerd werd door deze kranten. Discoursanalyse is het analyseren van patronen in een sociaal domein. Een discours omvat een manier van denken, praten en begrijpen van de wereld, of specifieker een aspect van die wereld. Onze manier van praten is geen neutrale reflectie van de wereld, onze identiteit en sociale relaties, maar speelt juist een actieve rol in het creëren en veranderen hiervan.⁵ Of:

We shall call discourse a group of statements in so far as they belong to the same discursive formation (...Discourse) is made up of a limited number of statements for which a group of conditions of existence can be defined. Discourse in this sense is not an ideal, timeless form (...) it is, from beginning to end, historical- a fragment of history (...) posing its own limits, its divisions, its transformations, the specific modes of its temporality.⁶

Kennis vergaard uit de media wordt gebruikt om een beeld van de wereld te vormen, een realiteit waarop we ons handelen baseren.⁷ Om een discours te kunnen begrijpen moet er niet alleen geanalyseerd worden hoe de relatie tussen verschillende uitspraken is of hoe deze met elkaar samenhangen. Er moet ook gekeken worden naar wat de schrijver of spreker doet in het discours en hoe dit geplaatst kan worden in een inter-persoonlijke, institutionele, sociaal-cultureel en materiële context.⁸

De analyse plaats ik in een theoretisch kader van Jürgen Habermas versus Brian McNair. Habermas gaat sterk uit van het ideeën dat de media in hoge mate het publiek debat bepalen, terwijl McNair van mening is dat individuele burgers hier nog steeds invloed op kunnen uitoefenen. Wat samenhangt met twee dominerende opvattingen over media en misdaad: aan de ene kant de opvatting dat media een oorzaak is van misdaad in de maatschappij, wat volgens Habermas onontkoombaar is door de grote invloed die de media op onze samenleving

⁵ M. Jorgensen en L. Phillips, *Discourse Analysis. As theory and method* (London 2002), 1.

⁶ Jorgensen en Phillips, *Discourse Analysis*, 11.

⁷ R. Surette, *Media, crime and criminal justice. Images and realities* (Belmont 1998), 1.

⁸ J.E. Richardson, *Analyzing Newspapers. An approach from critical discourse analysis* (New York 2007) 24.

hebben. Aan de andere kant dat de media nauwelijks tot geen invloed hierop hebben, wat aansluit bij McNair, want als burgers zelf nog de grootste invloed hebben dan zouden zij eerder de misdaad creëren dan dat de media hiervan de oorzaak zijn⁹ Een belangrijk begrip in Habermas' werk is de publieke sfeer. Hiermee bedoelt hij de discussies, gesprekken, manifesten en communiqués in de media en in het alledaagse leven, de stroom van communicatie waarin publieke opinies worden opgeworpen, beoordeeld en aanvaard. De publieke sfeer in onze maatschappij wordt beheerst door de massamedia, maar blijft toch ook verbonden met de burgermaatschappij: verenigingen, organisaties, kerken, universiteiten enzovoort.¹⁰ Omdat niet iedereen dezelfde toegang tot de publieke sfeer heeft is er kritiek op de werking hiervan. Als de één meer toegang, en dus meer informatie heeft als de ander, wat doet dit dan met het meningsvormingsproces. En wordt de consument hier juist passiever of juist actiever van? In hoeverre dit zo is ga ik aan de hand van de case Peter R. de Vries uitzoeken.

⁹ B. McNair, *Journalism and democracy. An evaluation of the political public sphere.* (Londen 2000) 3.

¹⁰ T. Heysse, 'De redelijkheid van de macht in de democratie' in T. Heysse en W. Goosens (ed.), *Engelen van de wereld. Hedendaagse filosofen over democratie* (Kapellen 2001) 126-140, 131.

1 Hoe de massamedia onze sociale realiteit veranderen.

1.1 Toegang tot verborgen werelden.

Crime and justice has been a theme in popular entertainment at least since Apollo successfully defended Orestes on a charge of matricide in Aeschylus's *Oresteia*, and some of the earliest tales of crime can be found in the Bible.¹¹

Het geheime en verborgen karakter van misdaad heeft altijd al een aantrekkingskracht gehad op de entertainment media. Het is een vorm van backstage behavior die het publiek interessant vindt. Volgens Surette (1998) maken wij in het dagelijks leven gebruik van frontstage en backstage behavior. Frontstage behavior is het gedrag dat wij de buitenwereld toestaan te zien of hoe we willen dat we gezien worden. Het is hoe we ons gedragen in een publieke (en professionele) omgeving. We gedragen ons naar wat er in die omgeving van ons verwacht wordt en in verschillende omgevingen kunnen we verschillende frontstage houdingen aannemen. Een werknemer zal zich bijvoorbeeld anders gedragen tijdens een functioneringsgesprek met zijn baas, dan dat hij zich gedraagt als hij een klant helpt. Backstage behavior is het gedrag dat we vertonen als we op ons zelf zijn of met mensen die we vertrouwen en écht onszelf willen en kunnen zijn. Normaal gesproken blijft dat backstage behavior voor een groot gedeelte van de buitenwereld verborgen. Ook hier geldt dat we verschillende houdingen aannemen onder verschillende omstandigheden. We verwachten dat niemand waarvan wij dat niet willen getuige is van dit gedrag.¹² Reality televisie gunt de kijker een blik in deze verborgen wereld. Portretten van misdaad bieden het publiek een voyeuristische blik op rare en bizarre gebeurtenissen, vaak gekoppeld aan discussies over gerechtigheid, moraliteit en de samenleving. En; hoe serieuzer een misdrijf is, hoe groter het backstage karakter.

In de Middeleeuwen was het beeld van de crimineel romantisch en heroïsch. Dit kwam door de manier waarop hij geportretteerd werd. In Engelse literatuur

¹¹ Surette, *Media, crime and criminal justice*, 25.

¹² Idem, pag 17.

bijvoorbeeld is de crimineel een veel voorkomende figuur in liederen en verhalen over het Middeleeuwse Engeland. Hij werd letterlijk bewonderd. In de tweede helft van de 19de eeuw veranderde dit beeld; criminaliteit werd een probleem in de samenleving en daardoor ook meer geportretteerd op een conservatieve en negatieve manier. In de media van die tijd zijn al de stereotype beelden en thema's van misdaad te zien die nu nog steeds terug gevonden kunnen worden in de huidige entertainment media. Het voornaamste verschil tussen de gedrukte media en de huidige visuele gebaseerde media is de ontwikkeling van nieuwe systemen die de content aan het publiek overbrengen. Het beeld dat wordt geschetst van misdaad en gerechtigheid is hetzelfde.¹³

Behalve dat wat de media laten zien heeft het publiek weinig andere bronnen waaruit het informatie verkrijgt over criminaliteit. Dit komt door het background karakter dat criminaliteit heeft. Dit karakter verhoogt de entertainmentwaarde en de populariteit en verklaart waarom het aanbod van misdaadgerelateerde programma's zo groot is.¹⁴ Doordat de media de voornaamste informatiebronnen zijn hebben zij een grote ideologische en politieke invloed. De media benadrukken consequent persoonlijke eigenschappen als de oorzaak van misdaad en een gewelddadige interventie als oplossing. Of:

If one accepts the media's explanation of crime as being caused by predatory personality traits, then the only valid approach to stopping crime is to hold individual offenders responsible for their past crimes and forcibly deter them from committing future ones. In the entertainment media's simplistic notion of crime, the most effective solution is dramatic, individual action. (...) The entertainment media ultimately project the idea of immanent justice and divine intervention.¹⁵

Het programma PETER R. DE VRIES, MISDAADVERSLAGGEVER (1995) past precies bij deze simplistische kijk op misdaad. Volgens Rijnders (2005) kan het programma gezien worden als een populistische variant van reality

¹³ Surette, *Media, crime and criminal justice*, 25-27.

¹⁴ Idem, 38.

¹⁵ Idem, 47.

misdadprogramma's. De populistische variant werkt in tegenstelling tot de andere programma's vaak niet samen met de politie en bekritiseert deze juist. Daarnaast wordt er ook veel tijd besteed aan het weergeven van de criminele activiteiten op een gedramatiseerde wijze en nemen emotionele interviews met betrokkenen een belangrijke plaats in.¹⁶

1.2 Onze realiteit is een product van discours.

De omgang van mensen met massamedia kan beter begrepen worden door het sociaal constructivisme. Volgens het sociaal constructivisme creëren mensen de realiteit, de wereld waarvan zij geloven dat deze bestaat, gebaseerd op hun individuele kennis en kennis verkregen middels sociale interactie met andere mensen. Mensen handelen vervolgens in overeenstemming met hun kijk op de realiteit. Tegenovergesteld aan de stelling dat kennis de objectieve realiteit reflecteert, zegt het sociaal constructivisme dat kennis de subjectieve samenleving reflecteert. Cultuur en geschiedenis zijn daarom cruciaal bij het beslissen wat we als de realiteit zien en het begrijpen van de realiteit van anderen.¹⁷ Wat de één als een objectief feit ziet kan voor de ander gezien worden als een subjectieve interpretatie.

De individuele kennis wordt verkregen uit vier bronnen; persoonlijke ervaringen, via belangrijke personen in ons leven (deze input wordt ook wel conversational knowledge genoemd), andere sociale groepen en instituties (school, verenigingen, kerk, de overheid) en de massa media. De eerste bron, ook wel ervaren realiteit genoemd, is de direct ervaren wereld. Kennis vergaard uit de ervaren realiteit is redelijk gelimiteerd maar heeft wel een grote invloed op de individuele geconstrueerde realiteit. De andere drie bronnen zijn gebaseerd op gedeelde kennis en vormen de symbolische realiteit. De symbolische realiteit is alles wat we niet zelf meemaken maar weten doormiddel van andere bronnen. Deze symbolische realiteit wordt gedomineerd door taal en het gebruik hiervan. Taal maakt het mogelijk om ervaringen met elkaar te delen en hierdoor elkaars ervaren realiteit. De media spelen een centrale rol in de symbolische realiteit.

¹⁶ Rijnders, 'The people's detective: true crime in Dutch folklore and popular television', 636.

¹⁷ Surette, *Media, crime and criminal justice*, 5.

Hoewel de invloed van belangrijke personen in ons leven het grootst is op wat we als realiteit zien, wordt de invloed van media steeds groter. Massamedia beschikken over meer informatie dan die je uit je directe omgeving kunt vergaren. Omdat we vaak niet meer dan een glimp te zien krijgen van wat er in de wereld gebeurt zijn we steeds meer afhankelijk van de sociale realiteit die door de media wordt gecreëerd.¹⁸

Het sociaal constructivisme probeert de wereld te begrijpen door gedeelde betekenissen te onderzoeken. Deze:

Shared meanings are in turn the result of an active, cooperative social enterprise and the degree to which a given constructed reality prevails is not directly dependent on its empirical validity, but is strongly influenced by the shifting effects of social trends and interactions. The perspective recognizes the fact that a social condition can become a major social problem and then subside, without the situation it concerns having undergone any significant change.¹⁹

Volgens Vivien Burr (2003) zijn er vier premissen die alle sociaal constructivistische benaderingen met elkaar delen:

- Het is een kritische benadering ten opzichte van taken-for-granted-knowledge. Onze kennis van de wereld moeten we niet beschouwen als de objectieve waarheid. De manier waarop we zelf de wereld als het ware categoriseren is verantwoordelijk voor wat we als realiteit ervaren. Onze realiteit is een product van discours.
- Onze kijk op en kennis van de wereld zijn historisch en cultureel gebonden, maar kunnen wel veranderen.
- Onze manieren om de wereld te begrijpen worden gecreëerd en onderhouden door sociale processen. Kennis wordt gecreëerd door sociale interactie waarmee we gemeenschappelijke waarheden vast stellen en voortdurend onderhandelen over wat waar en niet waar is.

¹⁸ Surette, *Media, crime and criminal justice*, Idem, 6-7.

¹⁹ Idem, 6.

- Doordat onze kijk op de wereld historisch en cultureel gebonden is, zijn er verschillen in wat er wordt gezien als natuurlijk gedrag en gedrag dat echt niet kan. “Different social understandings of the world lead to different social actions, and therefore the social construction of knowledge and truth has social consequences.”²⁰

De media voorzien de wereld van kennis en fungeren als speelveld voor de verschillende claim-makers. Elke belangrijke gebeurtenis wordt “objectief” weergegeven, echter door verschillende partijen die allen claimen objectief te zijn. Verschillende constructies van de realiteit vechten om als dominant, en dus waar, geaccepteerd te worden. De media spelen hier echter niet de rol van objectief doorgeefluik; zij fungeren ook als filter. Zij bepalen wat wel of geen aandacht krijgt waardoor het voor hen buiten de culturele mainstream moeilijker is om media aandacht te krijgen.²¹ Uit deze strijd komt uiteindelijk de dominante constructie van de realiteit naar boven.

Discoursanalyse analyseert deze patronen in een sociaal domein en is gebaseerd op het sociaal constructivisme. Het kijkt naar de manier waarop er over de wereld (of een aspect hiervan) gepraat wordt en hoe deze wordt begrepen. Een discours wordt niet gedomineerd door één ideologie. Verschillende discoursen geven het onderwerp juist verschillende en mogelijk tegengestelde posities om het te benaderen.²² Discoursanalyse gaat een stap verder dan content analyse. Waar content analyse er vanuit gaat dat de kwantitatieve beschrijving van communicatie betekenisvol is en dat de frequentie van het gebruik van woorden, en karakteristieken van de inhoud, zelf belangrijke factoren zijn in het communicatie proces, stelt discoursanalyse ook vragen als; over wie gaat het en wat is de context? Het antwoord op deze vragen geeft betekenis aan de frequentie.²³

Het woord discours wordt te pas en te onpas gebruikt. Richardson (2007) gaat uit van twee definities van een discours. De eerste definitie is de formalistische of structuralistische definitie. Discours kijkt naar de taal ‘boven’ de zin en kijkt naar patronen en structuren tussen verschillende zinnen en teksten. De formalistische benadering kijkt naar wat deze verschillende zinnen met elkaar

²⁰ Jorgensen en Phillips, *Discourse Analysis*, 5-6.

²¹ Surette, *Media, crime and criminal justice*, 11.

²² Jorgensen en Phillips, *Discourse Analysis*, 7-8.

²³ Richardson, *Analysing Newspapers*, 18.

verbind. Er wordt dan gekeken naar de samenhang, narrativiteit, causaliteit en motivatie. Volgens Richardson is deze definitie niet adequaat: hij gaat voorbij aan het sociale aspect dat invloed heeft op hoe taal wordt geïnterpreteerd. De tweede definitie is de functionalistische definitie waarin het sociale aspect van het begrijpen van taal erg belangrijk is.²⁴ Functionalisten gaan er van uit dat taal actief is en dat discoursanalyse de analyse is van wat mensen doen met taal.

(...) the analysis of discourse is, necessarily, the analysis of language in use. As such, it cannot be restricted to the description of linguistic forms independent of the purposes or functions which these forms are designed to serve human affairs.²⁵

Critical Discourse Analysis (CDA) gaat uit van de functionalistische definitie van discours, dat discours 'language in use' is, maar gaat daarin verder door linguïstische analyse te koppelen met sociale analyse. CDA kijkt naar de sociale leefomgeving en de relaties hierin, specifiek naar macht(eloosheid), dominantie, vooroordelen en discriminatie. Hieruit komen vier belangrijke thema's voort die een rol spelen bij CDA:

- Het vormende karakter van discours. Binnen CDA is er een spanning tussen het Idealisme en het Materialisme. Waar het Idealisme er vanuit gaat dat ideeën of "social consciousness" het sociale zijn determineert, gaat het Materialisme er juist van uit dat de sociale realiteit de ideeën creëert. CDA heeft elementen van beide; "language use is shaped by society and goes on to (re)produce it".
- Macht en sociale relaties in discours. CDA analyseert, bekritiseert sociale macht en hoe dit wordt gerepresenteerd en gereproduceerd, expliciet en impliciet, in het nieuws.
- Ideologie. Dit is niet slechts een systeem van ideeën en overtuigingen maar "ways of thinking in which historically transient exploitative forms of social organisation are represented as eternal, natural, inevitable or "rational".

²⁴ Richardson, *Analysing Newspapers*, 22-23.

²⁵ Idem, 24.

- Hegemonie. Het proces waarin de heersende klasse alle andere klassen overtuigd om hun regels te volgen en zich hier als het ware aan onderwerpt. Welke rol speelt de journalistiek hierin?²⁶

Om een discours te kunnen begrijpen moet er niet alleen geanalyseerd worden hoe de relatie tussen verschillende zinnen is of hoe deze met elkaar samenhangen. Er moet ook gekeken worden naar wat de schrijver of spreker doet in het discours en hoe dit geplaatst kan worden in een inter-persoonlijke, institutionele, sociaal-cultureel en materiële context.²⁷ Bij het analyseren van het debat rondom de uitzending van de Vries over Joran van der Sloot is het niet alleen belangrijk om te kijken wat er wordt gezegd, maar bijvoorbeeld ook in welke krant dit is en wie de krant aan het woord laat.

1.3 De zaak-Holloway.

Op 11 januari 2008 leek er een eind te komen aan het publieke debat rondom de betrokkenheid van Joran. De familie van der Sloot poogde hier althans toe door naar eigen zeggen een laatste interview te geven. Dit vond plaats tijdens PAUW EN WITTEMAN (2006)²⁸, Peter R. de Vries was hier ook voor uitgenodigd. Tijdens de uitzending ontkent de familie nogmaals de betrokkenheid van Joran bij de zaak. De Vries blijft Joran provoceren door dit echter in twijfel trekken en de uitzending eindigt in een climax als Joran een glas water in het gezicht van de Vries gooit als hij denkt dat de camera's niet meer aan staan. Later blijkt dat de Vries op dat moment al wist dat hij de zaak "ging oplossen". Al in november 2006 kwam de Vries met een extra lange uitzending over de zaak waarin hij de gebeurtenissen reconstrueerde en tot de conclusie kwam dat Joran op belangrijke punten had gelogen. Na deze uitzending is de Vries in het geheim verder gegaan met zijn eigen onderzoek naar de zaak.

In mei 2005 was Natalee Ann Holloway, een 18-jarig meisje uit Amerika, met een groep medescholieren en begeleiders ter afsluiting van de middelbare school een week op vakantie op Aruba. Tijdens het uitgaan ontmoette zij Joran van der Sloot, destijds 17 jaar. Volgens verklaringen van Joran en zijn vrienden

²⁶ Richardson, *Analysing Newspapers*, 26-37.

²⁷ Idem, 24.

²⁸ PAUW EN WITTEMAN (2006), 11 januari 2008.

Deepak en Satish Kalpoe is Natalee op een gegeven moment dronken bij hen in de auto ingestapt en meegegaan naar het strand. Sinds die avond is zij spoorloos en is tot heden onbekend wat er is gebeurd.

Omdat Joran en de twee broers Natalee voor het laatst hadden gezien werden zij gearresteerd. Er waren echter geen directe bewijzen dat zij iets met de verdwijning te maken hadden, maar ze maakten zichzelf verdacht door te liegen over wat er die avond allemaal was gebeurd. Zo logen zij dat ze Natalee weer veilig bij haar hotel hadden afgezet; later bleek dat ze haar alleen hadden achter gelaten op het strand. Ook was onduidelijk wat er precies op het strand was gebeurd en wie erbij betrokken waren. Op 3 september werden allen vrij gelaten door een gebrek aan bewijs. Joran vertrok naar Nederland waar hij aan de Hogeschool van Arnhem en Nijmegen ging studeren.

De zaak bleef echter media-aandacht houden, voornamelijk doordat de ouders van Natalee deze aandacht zelf bleven zoeken. Zo loofden zij een beloning uit van 250.000 dollar voor de gouden tip en mocht Natalee nog leven dan zou de beloning zelfs 1.000.000 dollar zijn. In februari 2006 gaf Joran op de Amerikaanse televisie een interview ten einde zijn onschuld nogmaals te bewijzen.²⁹ In april dat jaar zonden de Arubaanse en Nederlandse televisie een speciale uitzending van *OPSPORING VERZOCHT* (1982) uit.³⁰ Naar aanleiding van deze uitzending werden er enkele verdachten opgepakt, maar deze werden allen ook weer vrijgelaten. In november kwam ook de Vries met een reconstructie.³¹

Hoewel er niet veel naar buiten werd gebracht over het politie onderzoek werd Joran op 21 november 2007 opnieuw gearresteerd ditmaal in verband met mogelijke poging tot doodslag. Ook de broers werden weer gearresteerd. Toch werd Joran op 7 december weer in vrijheid gesteld. Op dat moment was de Vries in samenwerking met de Nederlandse en Arubaanse politie en justitie al bezig met het onderzoek naar de zaak. Het interview dat Joran en zijn familie bij Pauw en Witteman gaven lijkt een opwarmertje te zijn voor de schokkende onthullingen die de Vries eind januari beweerde te gaan doen.

Op het moment dat de Vries aankondigde met een uitzending te komen waarin hij de zaak-Holloway oploste, was er al een debat over de zaak gaande.

²⁹ PRIMETIME LIVE (1989) 23 februari 2006.

³⁰ OPSPORING VERZOCHT (1982), 11 april 2006.

³¹ PETER R. DE VRIES, MISDAADVERSLAGGEVER (1995), 25 november 2006.

Namelijk het debat over de schuld dan wel onschuld van Joran. De uitzending van de Vries gaf een nieuwe impuls aan dit debat en bracht het in een stroomversnelling. Een belangrijke factor voor de aanhoudende media-aandacht bij deze zaak is de betrokkenheid van de ouders van Natalee bij het onderzoek. Zij zorgden ervoor dat de zaak media-aandacht bleef krijgen, waardoor het publiek ook steeds meer interesse in en aandacht voor de zaak kreeg. Dit is vergelijkbaar met de zaak Madeleine McCann³² waarbij de ouders ook continue de aandacht van de media zochten en waarbij ook een heftig maatschappelijk debat ontstond.

³² Op 3 mei 2007 verdween de toen vierjarige Madeleine McCann in Portugal nadat haar ouders haar alleen hadden gelaten in een appartement in Portugal waar ze lag te slapen.

2 Trial by media.

2.1 Hoe de massamedia de gretigheid van het publiek proberen te sturen.

De eerste van de massamedia die zich ontwikkelde (in de Verenigde Staten) was de krant. Hoewel veel mensen bij massamedia voornamelijk aan televisie denken zijn geprinte media als kranten, boeken, tijdschriften en een groot gedeelte van wat er wordt gecommuniceerd via computer en het Internet een belangrijk onderdeel van de massamedia.³³ Een verandering die volgde op de shift van geprinte naar elektronische media uitte zich in het soort nieuws dat elk medium bracht. Elektronische media leenden zich goed voor directe, zij het oppervlakkigere, verslaggeving. In contrast tot geprinte media, maakt de aard van elektronische media het presenteren van gecompliceerde, analytische fact-heavy verslagen moeilijk, maar spelen ze meer in op emotie. Uiteindelijk leidde deze eigenschap tot een shift in verslaggeving van frontstage behavior naar het onthullen van backstage behavior.

Toen de geprinte media nog domineerden werd er over veel aspecten van het leven van een publieke persoon niet geschreven. Niet omdat de verslaggevers deze private aspecten niet wisten, maar omdat het getuigde van slechte smaak en het onacceptabel was om hierover te schrijven. En hoewel geprinte media zich goed lenen voor gedetailleerde en analytische reportages, en hierdoor beter in staat lijken te zijn om backstage behavior te verslaan, zijn zij minder goed in staat om het emotionele aspect weer te geven. Aan het eind van de jaren vijftig waren de elektronische media inmiddels dominant en hierdoor werden er steeds meer backstage onderwerpen acceptabel. In de jaren zestig en zeventig speelden twee dingen een rol die er toe leidden dat zowel geprinte als elektronische media steeds meer backstage behavior gingen verslaan. Aan de ene kant competitie binnen de industrie en aan de andere kant een reportagestijl die steeds agressiever en op onthulling gericht werd.³⁴

Door de ontwikkelingen in de elektronische media, gekoppeld met haast agressieve onderzoeksmethodes die de journalistiek hanteert waarbij niets off

³³ Surette, *Media, crime and criminal justice*, 18.

³⁴ *Idem*, 19-20.

limits lijkt te zijn, is het voor individuen en instituties veel moeilijker geworden om backstage behavior en gebeurtenissen privé te houden. Frontstage behavior is soms gecreëerd voor de media, of wordt in ieder geval niet verborgen gehouden voor de media. Doordat niets off-limits is, is er een nieuwe trend ontstaan; geënceneerde media gebeurtenissen, ook wel pseudo events genoemd, om de media als het ware af te leiden en te sturen in hun verslaggeving. Hoewel deze trend wel aanslaat neigen de media toch meer en meer naar intensievere verslaggeving over backstage behavior. De talloze interviews en optredens die Joran heeft gegeven hebben namelijk niet voorkomen dat er steeds dieper werd gegraven naar zijn verleden en ook niet dat al zijn handelingen in de gaten werden gehouden. De interesse van het publiek voor de zaak heeft er juist voor gezorgd dat Peter R. de Vries maanden later met een tweede show over Joran kwam. Ook maken de media bijna geen onderscheid meer tussen frontstage en backstage behavior. Er bestaat of alleen frontstage behavior of alleen backstage behavior; een persoon of gebeurtenis staat of volledig open voor media exposure of wordt door de media genegeerd.

Wat voorheen verborgen backstage behavior was, is nu juist onderwerp van media entertainment. Deze ontwikkelingen hebben voor verschillende paradoxale relaties tussen de media en criminaliteit gezorgd. De belangrijkste is dat media aan de ene kant worden gezien als een primaire oorzaak van misdaad en aan de andere kant juist als een potentiële belangrijke manier om misdaad te bestrijden. Daarnaast worden de politie en justitie op een negatieve manier geportretteerd terwijl 90% van de misdaden die onderwerp zijn van reportages juist wel wordt opgelost. Ondanks de lange geschiedenis die de media hebben in het vertellen van verhalen over misdaad zijn zij volhoudend in deze weer te geven op een onvolledige en vaak onrealistische manier.³⁵ De scheidslijn tussen entertainment en nieuws vervaagd steeds meer. Het lijkt aan het publiek om hier een waarheid in te vinden en er een mening over te vormen, maar ook hierin wordt zij op verschillende manieren gestuurd door de media. En ook verschillende kanten op gestuurd.

Voor Joran was het onmogelijk om rustig naar de achtergrond te verdwijnen. De Vries schonk steeds meer aandacht aan hem en creëerde voor het

³⁵ Richardson, *Analysing Newspapers*, 20.

publiek het karakter Joran van der Sloot waarbij zijn schuld onomstotelijk vast stond. De media creëren de crimineel als archetype; hij is een social predator die niet gebonden is of gehinderd wordt door sociale normen en waarden. Criminelen worden op verschillende manieren geportretteerd, uiteenlopend van held tot psychopathische supermale. Peter R. de Vries maakt gebruik van deze stereotypen door Joran neer te zetten als een psychopathische supermale; hij lijkt onverwoestbaar, superintelligent en intens slecht. Het misdrijf waarvan Peter R. de Vries hem beschuldigt is door lust gedreven en eindigt op een gewelddadige manier die niet nodig was geweest.³⁶ Na de uitzending in februari 2008 over Natalee heeft Peter R. de Vries Joran nauwlettend gevolgd en kwam later die zomer met een nieuwe uitzending die volgens de Vries aantoonde dat Joran op dat moment in Thailand in de vrouwenhandel zat.³⁷ De Vries zet Joran weer neer als een psychopaat zonder scrupules; hij wordt steeds gewelddadiger.

Doormiddel van discoursanalyse kan worden onderzocht hoe dit beeld dat Peter R. de Vries heeft gecreëerd tot stand is gekomen. Discoursanalyse is interpretatief en verklarend. Critical Discours Analyses gebruikt een systematische methodiek en gaat uit van een relatie tussen tekst en de sociale omstandigheden, ideologieën en machtverhoudingen.³⁸ Ook Critical Discourse Analysis kan op verschillende manieren benaderd worden voor Fairclough is dit:

The analysis of relationships between concrete language use and the wider social cultural structures, (...) He attributes three dimensions to every discursive event. It is simultaneously text, discursive practice- which also includes the production and interpretation of texts- and social practices. The analysis is conducted according to these three dimensions.³⁹

Met tekstuele analyse bedoelt hij de analyse van de manier waarop stellingen zijn gestructureerd en de manier waarop ze gecombineerd worden en elkaar (op)volgen. Tekst moet op verschillende niveaus geanalyseerd worden. De

³⁶ Richardson, *Analysing Newspapers*, 41.

³⁷ PETER R. DE VRIES, MISDAADVERSLAGGEVER (1995), 9 november 2008.

³⁸ Richardson, *Analysing Newspapers*, 26-27.

³⁹ Idem, 37.

traditionele manier van taalanalyse moet gecombineerd worden met een analyse van de taal in relatie met de directe of indirecte betrokkenheid bij het reproduceren of tegenwerken van de heersende ideologie en sociale macht. Discursive practices houdt in dat de tekst wordt geanalyseerd in relatie met de sociale condities van productie en consumptie. Van belang is niet alleen de boodschap maar ook wie deze heeft geschreven en wie deze leest en hoe dit betekenis geeft. Volgens Fairclough moet een CDA een analyse van de 'socio-cultural practice' van de tekst of 'the social and cultural goings-on which the communicative event is part of' bevatten. Dit kan op verschillende niveaus; van een direct situationeel niveau tot een maatschappelijk, cultureel niveau.⁴⁰

Fairclough argues that to fully understand what discourse is and how it works, analysis needs to draw out the form and function of the text, the way that this text relates to the way it is produced and consumed, and the relation of this to the wider society in which it takes place. CDA approaches discourse as a circular process in which social practices influence texts, via shaping the context and mode in which they are produced, and in turn texts help influence society via shaping the viewpoints of those who read or otherwise consume them; the idea that newspapers are the product of specific people working in specific social circumstances and that, in turn, the news can have social effects are commonsense assumptions.⁴¹

2.2 Natalee: het meest verdwenen meisje.

Dit is de plek waar Natalee Holloway op Aruba spoorloos is verdwenen. Vrijwel niemand gelooft nog dat dit mysterie ooit kan worden opgehelderd. Maar wij hebben de oplossing. Wij ontdekten tijdens een bloedstollende verborgen camera-actie wat er met Natalee is gebeurd en wie dat heeft gedaan. Een uitermate schokkende reportage die vanaf zondag wereldnieuws is als die door SBS6 is

⁴⁰ Richardson, *Analysing Newspapers*, 38-42.

⁴¹ Idem, 37.

uitgezonden. Zorg dat u ooggetuige bent van de meest spannende, de meest ontroerende reportage die ik ooit heb gemaakt.⁴²

Met deze woorden kondigt Peter R. de Vries op 30 januari 2008 zijn onthulling aan. Bij een ondergaande zon op het Arubaanse strand, een stelletje hand-in-hand op de achtergrond, en eindigend met de alom bekende foto van Natalee die verdwijnt terwijl Peter wegloopt en we alleen nog maar de zee zien. Op 1 februari brengen alle kranten het nieuws dat de Holloway-zaak is opgelost. De nieuwskoppen verschillen nogal. De Telegraaf pakt uit met 'Joran bekent zaak Natalee; Op verborgen camera van Peter R. de Vries. Arrestatie nog niet bevestigd.'⁴³ De Volkskrant brengt dit genuanceerder met 'Peter R. heeft 'oplossing' in zaak-Natalee'⁴⁴ en de Trouw lijkt zich vooral aan de feiten te willen houden 'Peter R. de Vries: Zaak-Holloway is opgelost'⁴⁵ Het debat rondom de schuld/onschuld van Joran kwam in een stroomversnelling doordat er op vrijdag 1 februari beelden uitlekten van de uitzending via de website van de Vries. Een fragment uit een interview van de Vries met de Arubaanse procureur-generaal Hans Mos waaruit opgemaakt kon worden dat Joran de moord had gepleegd, was te zien op de website. Daarop is een gesprek te lezen tussen Mos en de Vries over een kennelijk met verborgen camera vastgelegde bekentenis van van der Sloot. Mos zegt dat de beelden aanleiding vormen het onderzoek naar de verdwijning te heropenen.⁴⁶ Het debat krijgt nog een extra impuls als Joran op 1 februari, twee dagen voor de uitzending, een interview bij Pauw en Witteman geeft.

De artikelen op 1 februari zijn vooral een hulde aan de Vries. Ook hijzelf ziet dit als het hoogtepunt van zijn carrière en bereidt zich voor op zijn Amerikaanse tournee.⁴⁷ Een kritische noot wordt niet geplaatst, men gaat ervan uit dat de zaak Holloway inderdaad is opgelost en dat zondag het verlossende antwoord gegeven zal worden. Op 2 februari beginnen de eerste geluiden van

⁴² URL: http://www.dumpert.nl/mediabase/40530/2f6b1ceb/holloway_zaak_opgelost.html, laatst bezocht op 10-04—2011.

⁴³ Auteur onbekend, 'Joran bekent zaak Natalee; Op verborgen camera van Peter R. de Vries. Arrestatie nog niet bevestigd.', *De Telegraaf*, 1 februari 2008, 1.

⁴⁴ Auteur onbekend, 'Peter R. heeft 'oplossing' in zaak-Natalee' *De Volkskrant*, 1 februari 2008, 1.

⁴⁵ Auteur onbekend, 'Peter R. de Vries: Zaak-Holloway is opgelost' *De Trouw*, 1 februari 2008, 4-5.

⁴⁶ Auteur onbekend, 'Peter R. de Vries: Zaak-Holloway is opgelost', 4-5.

⁴⁷ Auteur onbekend, 'Mediagekte in VS rond De Vries', *De Telegraaf*, 1 februari 2008, 3.

kritiek te komen; waarom moet het publiek zolang wachten op de onthulling van het nieuws, als dit nieuws allang bekend is, zo werkt dit toch niet?⁴⁸ De aankondiging van de uitzending wordt behandeld als nieuws op zich. En ook dat Peter R. de Vries in Amerika nieuws is geldt als nieuws.⁴⁹ Ook stellen de Volkskrant en de Trouw de vraag of de beelden met de verborgen camera wel bruikbaar zijn in een rechtszaak. Beide kranten hebben als expert een hoogleraar ingeschakeld. In de Volkskrant zegt Ybo Buruma dat dit kan, onder bepaalde voorwaarden.⁵⁰ De Trouw echter laat Peter Tak aan het woord die uitsluit dat het materiaal bruikbaar is en de Vries hoogstens een getuige kan zijn.⁵¹ Dit is het moment vanaf waar het debat zich gaat splitsen; vertoog de beelden zijn niet bruikbaar, dus kunnen er vraagtekens worden gezet bij de handelswijze van Peter R. de Vries. Tegenvertoog; de beelden zouden wel bruikbaar kunnen zijn (vraagtekens worden nog niet geplaatst bij de handelswijze van de Vries). De Telegraaf gaat meer in op de inhoud van de beelden en niet op de vraag of ze überhaupt bruikbaar zijn. De krant is er op gericht om de inhoud van de uitzending al voor het moment van uitzenden te achterhalen en legt de nadruk op de emotionele aspecten door de moeder van Natalee te interviewen en de mysterieuze vriend (Patrick van der Eem) op te sporen die Joran in de val heeft gelokt⁵², dit is een voorbode van het debat rondom de ethiek van de inhoud van de uitzending.

De dag na de uitzending heeft de Telegraaf negen artikelen over de zaak Holloway. De Volkskrant en de Trouw volgen met respectievelijk vijf en drie artikelen. Het woordgebruik en de constructie van de krantenkoppen creëert een beeld van Joran waardoor de lezer als voordat hij de artikelen gaat lezen een bepaalde richting op wordt geduwd: 'Drachten zoekt onderduiker'⁵³, 'Leugenaar

⁴⁸ J. van Teeffelen, 'Politie heeft ruimere bevoegdheden nodig. "Het OM moet zich schamen over Holloway-zaak", *De Telegraaf*, 2 februari 2008, 2.

⁴⁹ I. Barends, 'De Vries laat leugenaar de 'waarheid' spreken. Misdadaverslaggever maakt een hele show van de verdwijningszaak; Zaak-Holloway', *De Trouw*, 4 februari 2008, 2-3.

⁵⁰ M. van Dongen en W. Schenk, 'De zaak leeft, maar Natalee is dood', *De Volkskrant*, 2 februari 2008, 3.

⁵¹ Auteur onbekend, 'Als getuige kan De Vries cruciale rol spelen', *De Trouw*, 2 februari 2008, 4-5.

⁵² Auteur onbekend, 'Het moest opgelost'; Vriend Joran werkte mee uit overtuiging. Halsverkop weg bij oma', *De Telegraaf*, 3 februari 2008, 1.

⁵³ Auteur onbekend, 'Drachten zoekt onderduiker', *De Telegraaf*, 4 februari 2008, 3.

blijft bij zijn onschuld'⁵⁴, 'Drachten in ban van onderduiker'⁵⁵, 'Alfaman'⁵⁶ 'De Vries laat leugenaar de 'waarheid' spreken; Misdadverslaggever maakt een hele show van de verdwijningzaak; Zaak-Holloway '⁵⁷ Zoals de laatste kop laat zien worden ook andere belangrijke spelers nu meer gestereotypeerd en hun rol daardoor benadrukt. Peter R. de Vries is misdadverslaggever en 'Alfaman'⁵⁸. Ook 'Het meest verdwenen meisje'⁵⁹, 'Joran: in een keer deed ze niks meer; Vertrouweling ontlokt voor verborgen camera relaas over verdwijning Natalee Holloway'.⁶⁰ In de artikelen zelf is veel meer van stereotypering als voor de uitzending.

Na de uitzending lijkt het direct duidelijk dat de opnames van de Vries niet voldoende zijn voor een zekere veroordeling van Joran. Er wordt afgevraagd of de opnames überhaupt bruikbaar zijn omdat het Openbaar Ministerie er mee te maken had, een burger mag wel eigen onderzoek doen zonder toestemming van betrokkenen, justitie mag dit niet. Dit leidt er later toe dat voorzitter Harm Brouwer van het college van procureurs-generaal, van het Openbaar Ministerie, een debat wil over hoever burgers, zoals Peter R. de Vries, mogen gaan bij de opsporing van misdrijven en verdachten. Hij vindt de kritiek van de media op de Vries onzin, maar dit geeft volgens hem wel aan dat er behoefte is vanuit het publiek om te weten wat de grenzen zijn. Hij zegt hierover; 'Mensen nemen hun verantwoordelijkheid, zien het als burgerplicht. Dat neemt niet weg dat er toetsbare checks en balances moeten zijn: voor de burger gelden ook grenzen'.⁶¹ De Volkskrant en de Trouw publiceren dit allebei in een uitgebreid artikel, naar mijn mening zegt dit ook veel over wat beide kranten hier zelf van vinden, maar de zelfreflectie van de kranten gaat niet verder dan dit. In de Telegraaf komt dit

⁵⁴ Auteur onbekend, 'Leugenaar blijft bij zijn onschuld', *De Telegraaf*, 4 februari 2008, 3.

⁵⁵ Auteur onbekend, 'Drachten in ban van onderduiker', *De Telegraaf*, 4 februari 2008, 3.

⁵⁶ Auteur onbekend, 'Alfaman', *De Telegraaf*, 4 februari 2008, 2.

⁵⁷ Barends, 'De Vries laat leugenaar de 'waarheid' spreken; Misdadverslaggever maakt een hele show van de verdwijningszaak; Zaak-Holloway', 2-3.

⁵⁸ Auteur onbekend, 'Alfaman', 2.

⁵⁹ J. Geelen, 'Het meest verdwenen meisje', *De Volkskrant*, 4 februari 2008, 16.

⁶⁰ M. Effting en W. Schenk, 'Joran: in een keer deed ze niks meer. Vertrouweling ontlokt voor verborgen camera relaas over verdwijning Natalee Holloway', *De Volkskrant*, 4 februari 2008, 1.

⁶¹ H. Butijn en A. Vermaat, 'Debat over rol burger bij opsporing'. Topman OM looft Peter R. de Vries', *De Trouw*, 8 februari 2008, 1. En; Auteur onbekend, 'Vd Sloot in Nederland opnieuw verhoord door politie', *De Volkskrant*, 9 februari 2008, 2.

onderwerp helemaal niet aan bod en de beide kranten besteden hier in verhouding tot andere artikelen over de uitzending veel woorden aan.

In de artikelen ligt de nadruk op het feit dat Joran in de uitzending herhaaldelijk zegt dat hij geen spijt heeft. Aan de andere kant wordt Joran in de artikelen na de uitzending vaker zelf aan het woord gelaten dan voor de uitzending, waardoor ook wordt benadrukt dat hij een leugenaar is, maar wel één die naar eigen zeggen onschuldig is, hierdoor wordt benadrukt dat de opnames onbruikbaar zijn. In de Volkrant zegt de Vries dat:

(...) 'het Geheim van Aruba' is opgelost. 'Ik maak een eind aan het mysterie.' Hij erkent echter ook dat het juridisch geen dichtgetimmerde zaak is. 'De zaak is opgelost voor de moeder. Justitie moet maar kijken of ze daar een artikel uit het Wetboek van Strafrecht aan kan hangen.'⁶²

De discussie over de bruikbaarheid van de opnames lijkt voor hem niet relevant te zijn. De Vries verlegt hierdoor de nadruk naar de ethiek van de inhoud van het programma, iets waar hij zelf geen probleem mee heeft. De kranten sluiten hier niet op aan en houden het erbij dat de moeder van Natalee geschokt was bij het zien van de opnames. In de Trouw wordt hier wel over gezegd: 'Peter R. de Vries heeft geweldig spoorwerk verricht. Maar moet je van een verdwijningszaak wel een spectaculaire tv-show maken?'⁶³ Net als voor de uitzending laten de kranten enkele experts aan het woord over de opnames, voornamelijk advocaten. De Telegraaf doet hier een schepje boven op door de premier van Aruba aan het woord te laten die zegt dat Joran de economie van het eiland schaadt.⁶⁴ De Telegraaf laat veel derden aan het woord; een huisgenoot, de burens, een docent, omstanders en schept hiermee een bepaald beeld van Joran terwijl de andere kranten hier veel genuanceerder mee om gaan.

⁶² Eftting en Schenk, 'Joran: in een keer deed ze niks meer. Vertrouwen ontlokt voor verborgen camera relaas over verdwijning Natalee Holloway', 1.

⁶³ Barends, 'De Vries laat leugenaar de 'waarheid' spreken; Misdaadverslaggever maakt een hele show van de verdwijningszaak; Zaak-Holloway', 2-3.

⁶⁴ Auteur onbekend, 'Premier Oduber: 'Hij beschadigt imago Aruba', *De Telegraaf*, 4 februari 2008, 3.

Twee dagen na de uitzending bereikt het aantal artikelen in de kranten een piek; 28 artikelen. De Telegraaf publiceert resultaten van een enquête die ze gedaan heeft over de uitzending. Daaruit blijkt onder andere dat:

De waardering is dan ook ongemeen hoog. Liefst 50% spreekt van een zeer goede tot uitmuntende reportage en nog eens 28% geeft de waardering goed. Slechts 8% geeft een onvoldoende. Dat zijn voor het merendeel Peter R. de Vries-haters. Zoals de volgende reactie: „Peter R. de Vries is een walgelijke en nietsontziende egotripper.”⁶⁵

Hieruit blijkt dat het debat rondom de ethiek van de uitzending nog niet echt leeft. Het debat dat het meest leeft is dat over de schuld/onschuld van Joran. De artikelen zijn veelal interviews met personen die verschillende kanten van het verhaal belichten en daaruit een conclusie proberen te trekken over Joran; zijn “vriend” van der Eem, een hoogleraar strafrecht, een arts, een psycholoog en zijn eigen advocaat die zegt:

De raadsman noemde zijn cliënt een serieleugenaar, van wie ook hij niet kan vaststellen wanneer hij nou wel of niet de waarheid spreekt. "Maar hij blijft erbij dat hij de zogenaamde bekentenissen verzon om indruk te maken op zijn vermeende vriend Patrick," aldus de advocaat.⁶⁶

Ondanks dat bekend is gemaakt dat Joran nu officieel als moordverdachte gezien wordt, worden er steeds meer vraagtekens gezet die het debat rondom de ethiek op gang brengen; hoe zit het met de achtergrond en dus integriteit van van der Eem? De Volkskrant wijdt een heel artikel aan een karakterschets van hem.⁶⁷ Wat zegt het dat Joran joints kreeg schijnbaar om hem te laten praten? Het doel rechtvaardigt dus niet de middelen. Maar toch schemert er op de achtergrond een soort trots door; Peter R. de Vries heeft het hem wel geflikt. In de Trouw in de sectie De Verdieping wordt op 5 februari dieper ingegaan op de ethiek van de uitzending.

⁶⁵ Auteur onbekend, 'Joran schuldig, maar zal zijn straf ontlopen'. TV-uitzending maakt verpletterende indruk', *De Telegraaf*, 5 februari 2008, 6.

⁶⁶ Auteur onbekend, 'Joran wil praten met de politie', *De Telegraaf*, 5 februari 2008, 3.

⁶⁷ Auteur onbekend, 'Hé, moordenaar, zei hij met een knipoog;.Patrick van der Eem is 'op dit moment vooral een grote energiestroom', *de Volkskrant*, 5 februari 2008, 3.

Ook over de manier waarop Peter R. de Vries Natalee's moeder heeft gebruikt voor de uitzending;

‘Maar waar de Vries schandelijk de fout inging, betrof de uitbuiting van moederlijke emoties. Hij liet Beth Holloway naar Nederland overkomen, liet een paar camera's op haar handen en gezicht inzoomen om haar martelgang te registreren. De moeder van het verdwenen meisje moest de pijnlijkste details uit de mond van van der Sloot vernemen, zijn grove kwalificaties over haar dochter ondergaan en dit voor een miljoenenpubliek. En als ze niet optimaal, lees kapot van emoties, reageerde, strooide lijkenpikker de Vries nog kilo's zout in haar open wonden.⁶⁸

Het lijkt alsof de moeder van Natalee hier zelf een andere draai aan geeft door ongeveer twee weken na de uitzending een advocaat in de arm te nemen om Joran te vervolgen voor schokschade.⁶⁹ In de dagen na de uitzending neemt het aantal artikelen af. Volgens velen heeft Joran weer de zoveelste leugen verteld en weten ze nu evenveel als voor de uitzending.⁷⁰ Ook de media zelf begint in te zien dat er misschien wel teveel aandacht is besteed aan iets wat uiteindelijk een storm in een glas water bleek te zijn:

Zo was het een paar dagen lang 'wereldnieuws', en zo devalueert de zaak-Joran van der Sloot in de media ook weer net zo gemakkelijk tot bijna niks. De tv-industrie liet in het Joran van der Sloot-geweld dinsdag alleen de motor nog maar een keer flink ronken, maar journalistieke meters werden er nauwelijks meer gemaakt. De verslaggeving erover krijgt er van de weeromstuit iets lacherigs en ranzigs door.⁷¹

Volgens de hoofdredacteur van de Nova heeft de zaak Holloway zoveel media aandacht gekregen omdat de moeder van Natalee constant de Amerikaanse media

⁶⁸ S. Ephimenco, 'Menselijke waardigheid', *De Trouw*, 5 februari 2008, 2-3.

⁶⁹ Auteur onbekend, 'CLAIM TEGEN JORAN. Moszkowicz helpt moeder van Natalee. Van der Sloot vreest voor zijn leven', *De Telegraaf*, 15 februari 2008, De Telegraaf, 1.

⁷⁰ Auteur onbekend, 'Zoveelste leugen Joran. Arubanen: Oplossing Holloway-zaak nog ver weg. 'We weten nog evenveel als voor de bekentenis', *De Telegraaf*. 6 februari 2008, 3.

⁷¹ W. de Jong, 'Hondenpoep; TV', *De Volkskrant* 6 februari 2008, 18.

opzocht. Hij zegt ook dat het 'een klassieke whodunnit' betreft; er was een verdwijning van een jong meisje, met ook nog eens een Nederlandse verdachte. Dat maakt het journalistiek aantrekkelijk. En daarnaast voldoet de zaak ook aan wat onder mediawatchers een bekend fenomeen is; die spreken hier van het Missing white woman syndrome, ofwel Missing pretty girl syndrome. Wat ze bedoelen is dat vooral Amerikaanse media eerder en vaker aandacht besteden aan de verdwijning van blanke, jonge en mediagenieke vrouwen dan aan de verdwijning van niet-blanke vrouwen of mannen.⁷² Peter R. de Vries krijgt zelf veel meer aandacht, mede door zijn aankomende tour door Amerika. In de artikelen is veel herhaling van wat er in eerdere artikelen stond. Dat Jorans verhaal verifieerbaar is, dat hij liegt, of de beelden wel bruikbaar zijn en of dit wel mag. Het uitblijven van de arrestatie van Joran maakt dat de aandacht afneemt, er gebeurt niets nieuws meer dus de nieuwswaarde neemt snel af. Er wordt nog wel bericht dat Joran in gesprek is geweest met de Nederlandse en Arubaanse politie, maar dit blijft bij korte berichten die niet in verhouding staan tot de aandacht die de uitzending kreeg, terwijl het feit dat Joran eindelijk weer verhoord wordt toch als groot nieuws zou moeten gelden. De media beginnen kritischer te kijken naar hun eigen rol bij de grote ophef rondom de uitzending. De Volkskrant en de Trouw laten de NOS ombudsman Ton van Brussel aan het woord die vindt dat de NOS terughoudender had moeten zijn in de berichtgeving over de claim van de Vries dat hij de verdwijningzaak had opgelost, omdat die belofte ook niet is waargemaakt blijkt achteraf.⁷³ Of zoals in de Volkskrant wordt gezegd: 'Door alle commotie vooraf is een sfeer gecreëerd waarin geen ruimte meer was voor welke relativering dan ook. Zo werd een twijfelachtige bekentenis wereldnieuws'.⁷⁴

Op 16 februari blijkt dat Joran niet opnieuw wordt gearresteerd in verband met de verdwijning van Natalee. Naarmate het langer het duurde voordat er iets bekend werd over een eventuele arrestatie van Joran veranderde zijn benaming in de kranten ook weer. De koppen met leugenaar/moordenaar verdwijnen en Joran is weer gewoon Joran, die waarschijnlijk gelogen heeft en waar we misschien maar medelijden mee moeten hebben.

⁷² Geelen, 'Het meest verdwenen meisje', 16.

⁷³ Auteur onbekend, 'Joran van der Sloot blijft ook tijdens verhoor ontkennen', *De Trouw*, 9 februari 2008, 4-5.

⁷⁴ T. Meens, 'Bedenkingen bij de Joran-manie. De Ombudsman', *De Volkskrant*, 11 februari 2008, 7.

3. Joran van der Sloot; gevangen in de publieke sfeer.

3.1 De rationaliteit van de publieke sfeer.

Het was stil in de zaal. Heel mooi, die rechtsbescherming van een verdachte tegen de almachtige staat, maar wie beschermt Joran tegen zeven miljoen televisiekijkers?⁷⁵

Ondanks dat de meningen over de schuld/onschuld van Joran verdeeld waren, stond hij in de media al publiekelijk terecht. Trial by media is een fenomeen dat al sinds de eerste media bestaat, maar omdat de publieke sfeer steeds toegankelijker wordt, steeds grotere vormen aanneemt. Niet alleen zijn er gratis kranten zoals de Spits en de Metro, maar veel kranten zijn ook online te lezen en bieden de lezers de mogelijkheid om direct op artikelen te reageren. Via Internet op mobiele telefoons kan men op elk moment het nieuws lezen, maar ook voor mensen zonder computer zijn er tegenwoordig veel mogelijkheden om toegang tot het Internet te verkrijgen mochten zij dit willen. Volgens Habermas wordt de publieke sfeer in onze maatschappij beheerst door de massamedia.⁷⁶ Maar ondanks dat de publieke sfeer toegankelijker is, heeft nog steeds niet iedereen even gemakkelijk toegang tot de publieke sfeer en niet evenveel invloed. Hierdoor blijft het meningsvormingsproces blootgesteld aan ongewenste druk en laat de rationaliteit van de publieke opinie te wensen over.⁷⁷ Aan de andere kant wordt er ook gesproken over het zogenaamde “dumbing down” en vervlakking van het nieuws. Dit zou afbreuk doen aan de publieke sfeer. Volgens McNair hoeft dit echter niet zo te zijn, maar juist omdat iedereen overal toegang toe heeft, neemt de interesse in bepaalde onderwerpen juist af. Echter, ondanks de groeiende mogelijkheden op technologisch gebied die de media hebben, het nieuws is sneller bij de kijker en er is ook meer nieuws, is de kwaliteit hiervan niet per definitie beter, volgens McNair eerder slechter⁷⁸

⁷⁵ W. Boevink, ‘Was het een bekentenis?’, *De Trouw*, 9 februari 2008, 7.

⁷⁶ Heysse, ‘De redelijkheid van de macht in de democratie’, 131.

⁷⁷ Idem, 132.

⁷⁸ McNair, B. *Journalism and democracy*, 10.

McNair zegt dat hoewel er kritiek kan zijn over het functioneren van de publieke sfeer, er wel een dergelijke plek moet zijn en dat de media zijn basis vormt. Daarnaast gaat hij uit van de aanname dat het media publiek een actieve consument van deze media is.⁷⁹ Niet alleen heeft men het recht om alles te weten, dit komt ook ten goede van de publieke sfeer, want volgens McNair kan een publieke sfeer pas goed functioneren als er sprake is van mass acces, niet eenvoudig door consumptie van informatie door de media, maar ook door de totstandkoming hiervan.⁸⁰ McNair zegt dat 'Competitive pressures have encouraged media organisations to highlight and prioritise some (political) events and issues beyond what normative criteria of newsworthiness alone might predict'.⁸¹

We ervaren maar een fractie van wat er in de wereld gebeurt echt zelf, voor alle andere ervaringen zijn we grotendeels afhankelijk van de sociale realiteit die de media creëren. De kennis die de massamedia verspreiden wordt niet zonder kritiek geaccepteerd, maar is onderdeel van de sociale realiteit die het publiek zelf vormt. De media presenteren de zaken die zij aan de orde stellen echter wel doormiddel van bekende frames en culturele termen en domineren de distributie van gedeelde sociale kennis. Dit heeft volgens Surette de volgende vier gevolgen;

- 1 We documenteren en analyseren de geschiedenis aan de hand van wat de media als significant definiëren.
- 2 Mensen die mogelijk van historisch belang zijn, zijn afhankelijk van media exposure om hun plaats in de geschiedenis veilig te stellen.
- 3 Mediaverslagen zijn essentieel in wat er als significant wordt gezien omdat de invloed van de media steeds groter en meer geaccepteerd wordt.
- 4 Instituties passen hun eigen berichtgevingen aan de bekende door de media gedetineerde formats aan.⁸²

Ook mensen en gebeurtenissen documenteren en analyseren we aan de hand van wat de media als significant definiëren. Net zoals mensen en gebeurtenissen die van belang zijn afhankelijk zijn van media exposure om hun plaats niet alleen in de geschiedenis veilig te stellen, maar om überhaupt aandacht te krijgen. Peter R.

⁷⁹ McNair, B. *Journalism and democracy*, 1-3.

⁸⁰ Idem, 105.

⁸¹ Idem, 173.

⁸² Surette, *Media, crime and criminal justice*, 7-8.

de Vries wist hier op in te spelen en maakte zijn uitzending significant door de media te gebruiken bij het creëren van nieuwswaarde zonder dat de inhoud bekend was. Hij deed dit door aan te kondigen doordat hij het antwoord had op een vraag die op dat moment al ruim 2,5 jaar media-aandacht kreeg. De dag na de aankondiging lekten er beelden uit van de uitzending waardoor de media in feite gedwongen werden hier nog meer aandacht aan te besteden, zij hadden de uitzending immers al als significant bestempeld. Volgens McNair is dit logisch want: 'The coverage of such events itself creates a public interest- people being that they are- that then becomes the justification for subsequent coverage of events which, through superficially similar in form, are of less obvious (political) importance'.⁸³

Vanuit het publiek kwam echter wel kritiek; waarom moeten zij zolang wachten op nieuws terwijl dit al bekend is, waarom moeten ze wachten op de "show" van Peter R de Vries? Ook hierin heeft de Vries de media weten te gebruiken. Hij heeft het maatschappelijke belang van de nieuwswaarde van zijn uitzending ondergeschikt gemaakt aan zijn eigen economische (en bureaucratische) belangen. Volgens Habermas ontstaat een discours als er door uitblijven van communicatief handelen geen consensus bereikt kan worden. Bij communicatief handelen is er mogelijkheid tot consensus omdat de gezamenlijke opinie of het gedeelde begrip tot stand is gekomen in een debat in de publieke sfeer en dat is verlopen volgens de conventies van een rationele discussie, die macht neutraliseren en strategisch handelen uitsluiten.⁸⁴ In dit geval is er door het strategisch handelen van de Vries, waarin hij de voorwaarden bepaalt en als enige over alle informatie beschikt, onvrede bij het publiek.⁸⁵ Al voor de uitzending ontstaat er hierdoor een discours over het enige dat het publiek zeker weet; er is gebruik gemaakt van verborgen camera's. Aan de ene kant denkt men dat de beelden uiteindelijk niet bruikbaar kunnen zijn in een rechtszaak en hierdoor worden er vraagtekens gezet bij de werkwijze van de Vries. Aan de andere kant denkt men dat de beelden wel bruikbaar zijn en is er geen kritiek op de Vries maar wordt hij eerder geprezen. McNair constateert dat er gesproken wordt van een

⁸³ McNair, *Journalism and democracy*, 173.

⁸⁴ Heysse, 'De redelijkheid van de macht in de democratie', 137.

⁸⁵ W.L. Reijen, *Habermas leidraad* (Utrecht 1990) 12.

‘crisis of public communication’⁸⁶, hij legt dit uit aan de hand van politieke journalistiek. De kwaliteit hiervan gaat sterk achteruit, denk aan commercialisatie, tabloidisation en Amerikanisatie. Volgens Anthony Sampson (1996) wordt de rol van politieke journalistiek ‘providing the chief context for information and understanding for the public’ onderuit gehaald door ‘the media’s ability to confuse news with entertainment’.⁸⁷

Daarnaast wordt er ook geprobeerd de belangrijke spelers in de uitzending op te sporen en aan het woord te laten. Joran geeft zelf interviews en ook zijn ‘vriend’ van der Eem en de moeder van Natalee komen aan het woord. Hierdoor wordt de inhoud van de uitzending vooraf al uitgedaagd, er wordt geanticipeerd op wat er te zien zal zijn en geprobeerd wordt dit ter discussie te stellen en zelfs te weerleggen. Dit wordt gedaan door de nadruk te leggen op de emoties die de betrokkenen ervaren door de uitzending. Ook hier lijkt het dus weer een omgekeerde wereld. Is dit de publieke sfeer in zijn meest optimale vorm; anticiperen op waar we het morgen allemaal over gaan hebben? Zou Habermas dit voorzien hebben toen hij zei;

(...) anything we say may, in principle, be challenged as to its meaning, the truth of what we we’re saying, our sincerity or truthfulness and, most importantly for ethics, our right to say what we’re saying or to do what we’re doing’.⁸⁸

3.2 De schuld of onschuld van Joran; een zaak van overleg.

Na de uitzending blijkt vrijwel direct dat de beelden in een rechtszaak niet als bewijsmateriaal bruikbaar zullen zijn. Er ontstaat een discussie over de burger als onderzoeker, over de grenzen van de toelaatbaarheid hier van. Want hoewel de Vries met zijn onderzoek betere resultaten geboekt lijkt te hebben dan de politie rijst toch de vraag hoe het kan dat de burger meer vrijheid heeft tot onderzoeken zonder daar instemming voor nodig te hebben van alle betrokkenen. Vanuit het Openbaar Ministerie heerst de mening dat de ook de burger duidelijk moet weten

⁸⁶ McNair, *Journalism and democracy*, 2.

⁸⁷ Idem, 9.

⁸⁸ A. Edgar, *Habermas. The key concepts* (Abingdon 2006) 44.

welke grenzen hieraan zijn. Volgens Habermas heeft men in het geval van het recht niet alleen te maken heeft met legaliteit maar ook met legitimiteit. Recht en moraal niet uit elkaar.⁸⁹ Nederland wil Peter R. de Vries wel als een held ontvangen, maar weet niet of het dit ook mag. Zou de media de kritische noot bij de bruikbaarheid van de beelden wel hebben geplaatst als duidelijk was hoever een burger mag gaan met het op eigen initiatief een onderzoek doen? Habermas stelt dat wij in de loop van onze cultureel-maatschappelijke ontwikkeling steeds meer belang zijn gaan hechten aan de eis tot waarheid onder verwaarlozing van de rechtvaardigheid- en waarachtigheidpretentie. Daarmee is tegelijkertijd het doel-middel handelen gaan overheersen.

Voor de uitzending probeerden de media in te spelen op de emoties van de betrokkenen, na de uitzending als de inhoud dus bekend is, laten zij dit opvallend genoeg links liggen. Het is de Vries zelf die hier de nadruk op legt door te zeggen dat het wat hem betreft niet uitmaakt of het tot een veroordeling van Joran komt, maar dat de moeder van Natalee nu wel closure heeft. Van strategisch handelen dat tot stand heeft gebracht dat de uitzending ongekend veel media-aandacht heeft gekregen, stapt de Vries over naar wat het lijkt een passieve houding. Hij heeft zijn kaarten op tafel gelegd en men mag hiermee doen wat men wilt. Echter, ook dit zou een strategie kunnen zijn:

In deze communicatieve opvatting is rationaliteit afhankelijk van de mate waarin de persoon bereid is om zijn handelingen aan het oordeel van anderen te onderwerpen en in een discussie met argumenten hun instemming erover af te dwingen. Het verband tussen taal, argumenten en instemming omschrijft Habermas met de uitdrukking ‘de geldigheidsbasis van handelen dat op gedeeld begrip is gericht’.⁹⁰

Het lijkt er dus op dat de Vries hiermee weer de media aan zijn kant probeert te krijgen. De aandacht van de media verschuift van de bruikbaarheid van de beelden weer naar de schuld/onschuld van Joran. Nu duidelijk is dat de beelden niet bruikbaar zijn, zijn zij wel weer een impuls om dit debat nieuw leven in te blazen.

⁸⁹ Reijen, *Habermas leidraad*, 13.

⁹⁰ Heysse, ‘De redelijkheid van de macht in de democratie’, 129.

Vragen lijken te zijn beantwoord maar tegelijkertijd zijn er ook weer veel nieuwe vragen ontstaan. De media laten veel derden aan het woord. Zogenaamde experts, maar ook mensen die Joran zelf kennen of hebben gekend. Want; over de waarheid van uitspraken, de rechtvaardiging van normen en de oprechtheid van individuen kan nooit een enkel individu oordelen. Of een oordeel "waar" genoemd kan worden is een zaak van overleg.⁹¹ Allen hebben een mening over de schuld/onschuld van Joran, maar tot een eenduidig antwoord kan niet worden gekomen. De media proberen te doen wat de Vries had beloofd; een definitief antwoord geven.

De eerder genoemde crisis die McNair constateerde heeft volgens hem twee oorzaken; een economische en een technologische. De economische oorzaak is dat (politiek) nieuws steeds meer een product is dat verkocht moet worden aan het publiek en daarom strategieën overneemt die in andere branches worden gebruikt zoals de reclamewereld. Het nieuws wordt gecommercialiseerd. Technologische ontwikkelingen zouden een negatieve impact hebben op het verzamelen en presenteren van nieuws. De informatieve waarde van het nieuws neemt hierdoor af, omdat alles sneller en meer immediate is. Ook de "liveness" draagt hieraan bij; door de impact van nieuws en beelden voelt men zich eerder gedwongen om hier op in te gaan wat zorgt voor impulsieve reacties.⁹²

Door het uitblijven van de arrestatie van Joran, en dus het antwoord en de oplossing waar het publiek iets mee kan, worden er ook steeds meer vraagtekens gezet bij de integriteit van de totstandkoming van de uitzending. De oprechtheid van de Vries wordt in twijfel getrokken. De kijker en de media weten niet precies in hoeverre de Vries Joran heeft gemanipuleerd om tot zijn "bekentenis" te komen. Zij kunnen alleen gebaseerd op de tastbare omstandigheden, bijvoorbeeld het feit dat Joran tijdens alle opnames onder invloed van wiet was, die zij met eigen ogen hebben gezien bepalen in hoeverre zij de bekentenis geloofwaardig vinden. Deze geloofwaardigheid wordt getoetst aan hun eigen referentiekader. Wereldbeeld en traditie dienen als resources of grondstoffen; wanneer we voor een stelling argumenteren doen we een beroep op opvattingen over feiten en normen die voor alle leden van de gemeenschap

⁹¹ Reijen, *Habermas leidraad*, 9-10.

⁹² McNair, *Journalism and democracy*, 7- 9.

meestal als vertrouwd en vanzelfsprekend gelden.⁹³ Dit doen we ook als we voor onszelf willen bepalen wat we ergens van vinden. Maar met het uitblijven van de arrestatie van Joran, ondanks dat hij wel opnieuw in gesprek was met de politie, verdwijnt ook datgene, voor zover het er was, waaraan we onze mening kunnen staven.

Steeds meer komt naar de voorgrond dat er een mediahype is gecreëerd, waar de media zelf het meest in is getrap. De invloed van de media wordt steeds meer geaccepteerd en dus ook eerder geaccepteerd, pas later wordt hier op gereflecteerd. In de zaak Holloway bestaat die reflectie uit toegeven dat er misschien teveel aandacht aan is gegeven en ze terughoudender hadden moeten zijn, maar niet op de manier waarop hier inhoudelijk aandacht aan is gegeven. Dit komt omdat ook de kranten voor de uitzending voornamelijk aan het strategisch handelen waren. Ze lieten alleen een bepaalde interpretatie van rationaliteit toe. De berichtgeving werd gemotiveerd door de zogenaamde resultaten van de Vries waardoor alleen een resultaatgerichte interpretatie van rationaliteit mogelijk was. Volgens Habermas kan een overtuiging die op deze manier tot stand is gekomen nooit blijven bestaan; overtuigingen kunnen alleen blijven bestaan als ze op een of andere manier instemming genieten.⁹⁴ Hierdoor is het ook logisch dat het beeld dat de Vries het antwoord had, direct na de uitzending niet meer standhield. Het beeld dat de uitzending schiep was namelijk helemaal niet eenduidig en liet veel ruimte voor discussie over in plaats van een kant en klare oplossing waarmee iedereen het wel eens moest zijn.

De zogenaamde ideale publieke sfeer bestaat volgens Habermas niet (meer) en volgens McNair zijn we hier juist steeds verder van verwijderd⁹⁵; de komst van de massamedia doet hier afbreuk aan, de mens is een passieve consument. Hoewel de publieke sfeer wel is gegroeid want door massamedia is praktisch de hele wereld is geïncludeerd. Het verschil tussen Habermas en McNair is dat Habermas er vanuit gaat dat de consument hier niets tegen kan doen, door geïnstitutionaliseerde structuren is hij machteloos. McNair betwijfelt dit, hij gaat er van uit dat de consument hier wel invloed op kan uitoefenen.

⁹³ Heysse, 'De redelijkheid van de macht in de democratie', 128.

⁹⁴ Idem, 128.

⁹⁵ McNair, *Journalism and democracy*, 10.

Conclusie .

Hoewel het lijkt dat het publiek en dus de burger in deze case geen invloed heeft gehad op de media is dit wel degelijk het geval; Peter R. de Vries heeft de media gebruikt. De Vries wilde de discussie over de schuld van Joran van der Sloot opnieuw laten opleven, maar de uitzending maakte vooral een discussie los over de manier waarop de “bekentenis” van Joran verkregen was. Dit debat kwam in een stroomversnelling toen Joran na de uitzending niet direct opgepakt en beschuldigd werd van moord. Pas toen de eerste opwinding was verdwenen gingen de media ook kritisch kijken naar de ethiek van de inhoud van de uitzending zelf. Deze case handelt specifiek over de rol van de media in het maatschappelijke debat. Niet alleen nemen de media deel aan dit debat, maar deze case vraagt ook om een zelfreflexieve houding van de media en roept vragen op als; moet journalistiek vrijheid aan banden worden gelegd, zo ja wat is de grens?

De case Joran (de uitzending van de Vries hierover) laat zien dat de consument, hier de Vries, een actieve invloed heeft op wat er in de publieke sfeer besproken wordt. Dit is echter dubbel; het toont ook aan dat de consument, hier de kijker, een passieve rol heeft omdat de Vries een dubbele rol heeft. Hij is brenger en maker van nieuws en heeft alle touwtjes in handen. De kijker heeft hier geen invloed op en kan alleen consumeren wat de Vries brengt. Daarnaast wordt er ook een debat gevoerd over de grenzen aan de vrijheid die een burger heeft bij eigen onderzoek. Het inperken van vrijheid op welk gebied dan ook leidt naar mijn mening uiteindelijk altijd tot een verkleining van de publieke sfeer; hoe dan ook is er minder informatie beschikbaar voor minder partijen en zijn we dus machteloos door geïnstitutionaliseerde structuren.

Op 24 april 2008 wordt bekend dat Joran inmiddels in Thailand zit, maar nog wel een verdachte is. In november 2008 is Joran weer onderwerp van een uitzending van de Vries. Deze heeft hem voor de tweede keer in de val laten lopen en probeert Joran nu te beschuldigen van onder andere vrouwenhandel. Hij heeft hierbij weer gebruik gemaakt van verborgen camera's en ook ditmaal krijgt hij veel media-aandacht. Ironisch genoeg is Joran exact twee jaar na de verdwijning van Natalee Holloway opgepakt voor de moord op de Peruaans Stefanie Flores en lijkt het beeld dat Peter R. de Vries al die tijd schepte te kloppen.

Literatuur.

Boeken.

Edgar, A., *Habermas. The key concepts* (Abingdon 2006).

Heysse, T. en Goosens, W. (ed.), *Engelen van de wereld. Hedendaagse filosofen over democratie* (Kapellen 2001).

Jorgensen, M. en Phillips, L., *Discourse Analysis. As theory and method* (London 2002).

McNair, B., *Journalism and democracy. An evaluation of the political public sphere.* (Londen 2000).

Reijen W.L., *Habermas leidraad* (Utrecht 1990).

Richardson J.E., *Analysing Newspapers. An approach from critical discourse analysis* (New York 2007).

Surette, R., *Media, crime and criminal justice. Images and realities* (Belmont 1998).

Artikelen.

Heysse, T., 'De redelijkheid van de macht in de democratie' in T. Heysse en W. Goosens (ed.), *Engelen van de wereld. Hedendaagse filosofen over democratie* (Kapellen 2001) 126-140.

Reijnders, S., 'The people's detective: true crime in Dutch folklore and popular television', *Media Culture Society* 27 (2005).

Krantenartikelen.

van Teeffelen J., “Politie heeft ruimere bevoegdheden nodig. Het OM moet zich schamen over Holloway-zaak”, *De Telegraaf*, 2 februari 2008.

Barends, I., ‘De Vries laat leugenaar de ‘waarheid’ spreken. Misdaadverslaggever maakt een hele show van de verdwijningszaak. Zaak-Holloway’, *De Trouw*, 4 februari 2008.

Boevink, W., ‘Was het een bekentenis?’, *De Trouw*, 9 februari 2008.

Butijn, H. en Vermaat, A., ‘Debat over rol burger bij opsporing’. Topman OM looft Peter R. de Vries’, *De Trouw*, 8 februari 2008.

van Dongen, M. en Schenk, W., ‘De zaak leeft, maar Natalee is dood’, *De Volkskrant*, 2 februari 2008.

Effting, M. Schenk, W., “Joran: in een keer deed ze niks meer. Vertrouweling ontlokt voor verborgen camera relaas over verdwijning Natalee Holloway”, *De Volkskrant*, 4 februari 2008.

Ephimenco, S., ‘Menselijke waardigheid’, *De Trouw*, 5 februari 2008.

Geelen J., ‘Het meest verdwenen meisje’, *De Volkskrant*, 4 februari 2008.

de Jong, W., ‘Hondenpoep; TV’, *De Volkskrant* 6 februari 2008.

Meens, T., ‘Bedenkingen bij de Joran-manie. De Ombudsman’, *De Volkskrant*, 11 februari 2008.

Auteur onbekend, ‘Alfaman’, *De Telegraaf*, 4 februari 2008.

Auteur onbekend, ‘Als getuige kan De Vries cruciale rol spelen’, *De Trouw*, 2 februari 2008.

Auteur onbekend, 'Claim tegen Joran. Moszkowicz helpt moeder van Natalee. Van der Sloot vreest voor zijn leven', *De Telegraaf*, 15 februari 2008, De Telegraaf.

Auteur onbekend, 'Drachten in ban van onderduiker', *De Telegraaf*, 4 februari 2008.

Auteur onbekend, 'Drachten zoekt onderduiker', *De Telegraaf*, 4 februari 2008.

Auteur onbekend, 'Hé, moordenaar, zei hij met een knipoog; Patrick van der Eem is 'op dit moment vooral een grote energiestroom', *de Volkskrant*, 5 februari 2008.

Auteur onbekend, 'Het moest opgelost'; Vriend Joran werkte mee uit overtuiging. Halsoverkop weg bij oma', *De Telegraaf*, 3 februari 2008.

Auteur onbekend, 'Joran bekent zaak Natalee; Op verborgen camera van Peter R. de Vries. Arrestatie nog niet bevestigd.', *De Telegraaf*, 1 februari 2008.

Auteur onbekend, 'Joran schuldig, maar zal zijn straf ontlopen'. TV-uitzending maakt verpletterende indruk', *De Telegraaf*, 5 februari 2008.

Auteur onbekend, 'Joran van der Sloot blijft ook tijdens verhoor ontkennen', *De Trouw*, 9 februari 2008.

Auteur onbekend, 'Joran wil praten met de politie', *De Telegraaf*, 5 februari 2008.

Auteur onbekend, 'Leugenaar blijft bij zijn onschuld', *De Telegraaf*, 4 februari 2008.

Auteur onbekend, 'Mediagekte in VS rond De Vries', *De Telegraaf*, 1 februari 2008.

Auteur onbekend, 'Peter R. heeft 'oplossing' in zaak-Natalee' *De Volkskrant*, 1 februari 2008.

Auteur onbekend, 'Peter R. de Vries: Zaak-Holloway is opgelost' *De Trouw*, 1 februari 2008.

Auteur onbekend, 'Premier Oduber: 'Hij beschadigt imago Aruba', *De Telegraaf*, 4 februari 2008.

Auteur onbekend, 'Vd Sloot in Nederland opnieuw verhoord door politie', *De Volkskrant*, 9 februari 2008.

Auteur onbekend, 'Zoveelste leugen Joran. Arubanen: Oplossing Holloway-zaak nog ver weg. 'We weten nog evenveel als voor de bekentenis', *De Telegraaf*. 6 februari 2008.

Websites.

URL:http://www.dumpert.nl/mediabase/40530/2f6b1ceb/holloway_zaak_opgelost.html, laatst bezocht op 10-04—2011.

